

Els preus dels cereals al mercat de Lleida durant la primera meitat del segle XIX

per Enric Vicedo i Rius

Els plans de Lleida i de l'Urgell tenen, des del punt de vista agrícola, un paper molt important a nivell del Principat. L'agricultura catalana s'especialitza durant el segle XVIII. Les zones planes interiors (Segrià, Urgell) produiran cereals, fonamentalment blat; i el litoral s'especialitzarà en vinya, d'on s'obtidran productes d'alt valor comercial (vi, aiguardent). Els blats de l'interior arribaran a la Catalunya litoral per tal de resoldre el dèficit blader que aquesta té. Quan les collites han estat insuficients a l'interior, el litoral importa blat estranger i part d'aquest arriba a les comarques interiors. Hi ha a Catalunya una integració econòmica.

Segons el *Diccionario*, dirigit per Pascual Madoz i editat el 1847, el paper del mercat de Lleida continua essent el mateix que al set-cents: «*Si la industria no se halla adelantada en Lérida, el comercio y la especulación crecen asombrosamente. Su mercado de granos es de tiempo antiquísimo el emporio de Cataluña y Aragón. Los cosecheros de la vecina provincia de Huesca importan increíbles cantidades de cereales, que, unidos a los que produce el país, nutren los mercados de Montblanch, Valls, Reus, Igualada y Cervera, desde donde se derraman por todo el interior y litoral de Cataluña.*»¹

En un treball anterior nostre es presentava l'estudi dels preus dels cereals en el mercat de Lleida durant el segle XVIII.² Hem pogut construir, ara, la sèrie dels preus del blat i de l'ordi de Lleida fins el 1845.³ Hem contrastat els preus

1. *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*, dirigit per Pascual MADDOZ, volum x (Madrid 1847), p. 252.

2. *El preu dels cereals durant el segle XVIII a un mercat de l'interior: l'Almodí de Lleida*. Aquest treball fou presentat al Primer Colloqui d'Història Agrària (Barcelona octubre de 1978). És en curs de publicació.

3. Els preus del blat i de l'ordi al mercat de Lleida han estat elaborats a partir dels registres 186 i 307 de l'Arxiu de la Paeria de Lleida (APLI). Els preus anuals del període 1800-35 són la mitjana dels dotze preus mensuals, segons l'any civil. S'ha considerat preu mitjà mensual el preu del cinquè mercat del mes. Cada mes se celebraven vuit o nou mercats. Aquesta elaboració no ha estat feta per al període 1836-45, ja que disposem, en el R. 307, dels preus anuals elaborats per l'Ajuntament. Hem d'advertir que manquen els preus dels cinc primers mesos de l'any 1810, el preu del mes de novembre de 1813 i el d'octubre de 1823. Tots els preus anuals i mitjanes que es presenten en aquest treball són expressats en sous per quartera. Hem utilitzat la relació 10 rals de billó = 9,3 rals d'ardit.

de Lleida amb els de Balaguer pel període 1827-64.⁴ Per tal de tenir una visió més àmplia del període estudiat, farem referència als preus dels darrers decennis del segle XVIII a Lleida.

La integració econòmica del Principat

L'estudi dels coeficients de correlació lineal de Lleida i Barcelona permet d'apropar-nos al tema de la integració econòmica del Principat de Catalunya.

QUADRE 1: Coeficient de correlació lineal dels preus del blat⁵

<i>període</i>	<i>Lleida/Barcelona</i>	<i>Lleida/Balaguer</i>
1812-20	0,971	—
1821-30	0,728	—
1831-45	0,597	0,936

Els coeficients de correlació Lleida-Barcelona revelen una notable integració en el període 1812-30. Pel que fa a 1831-45 s'observa una important reducció del coeficient de correlació entre Lleida i Barcelona, mentre el coeficient Lleida-Balaguer és molt alt. La conclusió és clara: en el període 1831-45 els mercats de l'interior experimenten un moviment dels preus amb característiques diferents a les del moviment dels preus del litoral barceloní. La integració econòmica del Principat esdevé més feble. La interpretació d'aquest fet se surt dels límits del present treball. En tot cas, intentarem de donar alguna hipòtesi que pugui suggerir futures línies d'investigació.

A partir de l'anàlisi de les diferències percentuals entre els preus anuals i les mitjanes mòbils «rectificades» dels mercats de Lleida i Barcelona, s'observa una gran diferència en el període 1835-39.

QUADRE 2: Diferències percentuals, Lleida, Barcelona.

<i>anys</i>	<i>Barcelona</i>	<i>Lleida</i>
1835	7,68	36,52
1836	3,53	22,91
1837	21,50	28,62
1838	17,90	27,23
1839	27,51	-6,58

4. Els preus del mercat de Balaguer provenen dels lligalls 725 i 726 de l'Arxiu Municipal de Balaguer. Els preus anuals del període 1827-54 els hem trobat elaborats per l'Ajuntament. Els del període 1855-64 han estat elaborats a partir dels preus mensuals que l'Ajuntament ha registrat. Hem d'advertir que manca el preu del mes de desembre de 1855 i que el preu anual de 1859 és el del mes d'abril, únic mes que hem trobat.

5. Els preus del blat a Barcelona provenen de Joan SARDÀ, *La política monetaria y las*

Com explicar aquestes diferències? La guerra carlina afectà, entre 1835 i 1838, molt intensament Lleida. L'Ajuntament de Lleida, el 19 de juliol de 1836, escriví una carta al capità general de Catalunya en els termes següents: «...*porque esta ciudad, que propiamente hablando es el almacén de frutos cereales, se ve privada de su extracción y sufriendo una especie de bloqueo por las gavillas que cubren el Priorato y parte del campo de Tarragona. Así es señor Exmo. que las facciones que diariamente cruzan la carretera desde esta ciudad a las villas de Reus, Valls y Monblanch, que son los mercados que se surten de los frutos de este país, han impuesto pena de la vida a todos los arrieros que conduzcan toda clase de granos, tanto exportándolos, como importándolos, y esta medida ha producido tan funestos efectos, que se ven enteramente estancados los granos sin que puedan los cosecheros dar salida a ellos como acostumbraban, porque raro era el mercado que no se extragesen para dichos puntos de ochocientas a mil quarteras.*»⁶ I en una carta, amb data de 12 d'octubre de 1836, s'expressa en el sentit següent: «... *pues se halla esta ciudad frecuentemente incomunicada con la de Tarragona ...*»⁷

A manera d'hipòtesi podríem suggerir que la guerra carlina és la causa, o una de les causes, de la reducció dels intercanvis comercials entre l'interior i el litoral, la qual cosa es manifestaria en aquest coeficient de correlació baix. Les diferències percentuals altes a Lleida entre 1835 i 1838 podrien ser degudes a una disminució del blat disponible a Lleida, a causa de les contribucions extraordinàries a què era sotmesa la seva població per finançar les despeses de guerra (fonamentalment alimentació dels soldats i dels cavalls). El 20 de setembre de 1837 a la sessió de l'Ajuntament de Lleida es parla de les dificultats dels veïns per subministrar el blat i l'ordi que les autoritats demanaven.⁸ Tanmateix, el maig de 1837 arriben a Lleida molts comarcans temorosos per l'aproximació de les tropes navarreses.⁹

El moviment de llarga durada dels preus del blat

Al gràfic 1 hem representat els preus del blat i de l'ordi de Lleida (1777-1845) i de Balaguer (1827-64). En el quadre 3 hem agrupat els preus del blat de Lleida en períodes per tal d'analitzar el moviment de llarga durada. Per tal de tenir una visió més àmplia del significat de la primera meitat del segle XIX hem considerat, en el quadre 3, el període 1732-1845.

fluctuaciones de la economía española en el siglo XIX, «Col·lecció Deimos», segona edició (Esplugues de Llobregat, Ariel, 1970). Per a calcular els coeficients de correlació hem fet 1812 = 100. Els valors obtinguts els reproduïm a l'apèndix. El gràfic 4 ha estat construït amb aquests valors.

6. *Llibre d'acords i cartuaris de 1836-1837* de l'Ajuntament de Lleida. APLI.

7. Font citada a la nota 6.

8. Font citada a la nota 6.

9. Font citada a la nota 6.

QUADRE 3: Mitjana dels preus efectius i índex de cada període (blat) [sous quartera]

<i>període</i>	<i>mitjana anual</i>	<i>índex</i>	<i>període</i>	<i>mitjana anual</i>	<i>índex</i>
1732-46	49,16	24,32	1790-1807	154,32	76,36
1747-56	71,24	35,25	1808-20	202,08	100,00
1757-70	75,89	37,55	1821-30	115,17	56,99
1771-89	98,92	48,95	1831-45	111,43	55,14

El període 1808-20 és el de preu mitjà més alt des del 1732 fins el 1845. Els períodes 1821-30 i 1831-45 tenen un preu mitjà molt més baix que el del període 1808-20 (aproximadament un 45 % més baix), i més alt que el preu mitjà del període 1771-89. Si observem els preus de Balaguer trobarem uns trets similars als de Lleida durant el període 1831-45. A partir del 1845 i fins el 1864 els preus es mouen en uns nivells similars als de 1831-45.

L'estudi de les mitjanes mòbils de tretze anys amb l'any observat en el centre permet de veure molt clarament la tendència dels preus del blat a Lleida (gràfic 2). El gràfic inicia una ascensió el 1777 fins a arribar a un màxim el 1799. És a partir d'aquest darrer any que inicia un descens poc important fins a arribar a un mínim el 1803. A partir d'aquest any inicia una ascensió espectacular. Trobem tota una sèrie d'anys amb valors superiors o molt pròxims a 200 sous/quartera (des del 1807 fins el 1817). A partir del 1818 les mitjanes van disminuint d'una manera molt important. L'any 1826 inicia un període de valors mínims i, de fet, constants fins el 1845. En aquest període 1826-45 el gràfic és a un nivell una mica més alt que en el període 1777-86.

Cal destacar la forta davallada dels preus del blat a Lleida a partir del 1818, disminució que és comuna a tot Catalunya i als països europeus.¹⁰

10. Vegem aquest descens:

Preus agraris 1813-1825

<i>anys</i>	<i>blat a Europa occidental</i>	<i>blat a Barcelona</i>	<i>blat a Lleida</i>	<i>blat a la Ribera de Sort</i>
1813-17	100	100	100	100
1818	73	73	82,66	111,99
1819	65	64	65,90	66,90
1820	63	63	53,23	52,78
1821	56	57	54,92	58,86
1822	58	70	69,37	61,77
1823	52	55	69,56	85,30
1824	52	79	64,87	65,87
1825	51	69	62,68	75,88

L'elaboració dels preus a l'Europa occidental i a Barcelona prové de Josep FONTANA, *Sobre la crisi agrària europea de començaments del segle XIX*. L'elaboració dels preus de la Ribera de Sort l'hem feta a partir de les dades del treball de J. BRINGUÉ, *Moviment dels preus del blat al Pallars Mitjà o Ribera de Sort al segle XVIII*. Ambdós treballs foren presentats al Primer Col·loqui d'Història Agrària.

Les diferències percentuals entre els preus nominals i les mitjanes mòbils «rectificades» (gràfic 3) són de signe diferent a la primera meitat del XIX i al segle XVIII. Al XVIII el signe més freqüent és el positiu, mentre que en el període que estudiem és el negatiu el que més abunda. Les circumstàncies econòmiques europees són diferents a la segona meitat del XVIII de les de la primera meitat del XIX. Un període de crisi de subsistències és succeït per una forta depressió agrària, expressió de les transformacions que experimenten les economies europees.¹¹

El moviment de llarga durada de l'ordi

El preus de l'ordi a Lleida, en el període 1732-1845, segueixen unes línies generals molt similars a les dels preus del blat.

QUADRE 4: Mitjana dels preus efectius i índex de cada període (ordi) [sous/quartera]

<i>període</i>	<i>mitjana anual</i>	<i>índex</i>	<i>període</i>	<i>mitjana anual</i>	<i>índex</i>
1732-46	22,89	24,19	1790-1807	66,46	70,25
1747-56	33,13	35,02	1808-20	94,60	100,00
1757-70	37,24	39,36	1821-30	58,13	61,44
1771-89	47,31	50,01	1831-45	52,53	55,52

L'índex de l'ordi entre 1732-46 i 1831-45 ha experimentat un increment igual al de l'índex del blat. Estudiem, amb una mica de detall, l'interval 1771-1845.

De 1771-89 a 1790-1807 l'ordi augmenta en un menor grau que el blat. De tota manera, l'índex de l'ordi experimenta un augment molt important. De 1790-1807 a 1808-20 l'ordi experimenta un augment més alt que el blat, fins a arribar a igualar l'índex d'aquest. De 1808-20 a 1821-30 l'índex de l'ordi disminueix menys que el del blat. De 1821-30 a 1831-45 l'índex de l'ordi disminueix més que el del blat, i s'igualen.

Els preus de l'ordi del mercat de Balaguer mereixen un comentari similar al que hem fet quan hem parlat dels preus del blat de Balaguer.

11. En aquest sentit s'expressa Fontana en l'article esmentat.

Preus de blat xeixa als mercats de Lleida i Balaguer (sous/quartera)

any	Lleida					Balaguer
	preus nominals (a)	mitjana mòbil (b)	mitjana mòbil «rectificada» (c)	diferència (d)	% (e)	preus nominals
1800	113,25	164,51	146	-32,75	-22,43	—
1801	124,5	160,13	148,4	-23,9	-16,10	—
1802	195,5	154,86	152,33	43,17	28,33	—
1803	188	150,28	157,56	30,44	19,32	—
1804	177,2	153,32	163,29	13,91	8,52	—
1805	172,4	164,63	167,82	4,58	2,73	—
1806	137	186,76	164,51	-27,51	-16,72	—
1807	122,8	195,99	160,13	-37,33	-23,31	—
1808	130	200,83	154,86	-24,86	-16,05	—
1809	129,2	199,80	150,28	-21,08	-14,02	—
1810	187,4	201,29	153,32	34,08	22,23	—
1811	296	203,70	164,63	131,37	79,80	—
1812	454,62	203,40	186,76	267,86	143,42	—
1813	233,33	203,19	195,99	37,34	19,05	—
1814	187,39	202,09	200,83	-13,44	-6,69	—
1815	182,09	200,69	199,80	-17,71	-8,86	—
1816	207,46	201,62	201,29	6,17	3,06	—
1817	208,5	198,11	203,70	4,8	2,35	—
1818	168,44	185,51	203,40	-34,96	-17,18	—
1819	134,28	160,37	203,19	-68,91	-33,91	—
1820	108,46	151,52	202,09	-93,63	-46,33	—
1821	111,9	145,56	200,69	-88,79	-44,24	—
1822	141,36	139,31	201,62	-60,26	-29,88	—
1823	141,74	129,95	198,11	-56,37	-28,45	—
1824	132,19	120,23	185,51	-53,32	-28,74	—
1825	127,73	113,60	160,37	-32,64	-20,35	—
1826	118,33	111,42	151,52	-33,19	-21,90	—
1827	109,86	110,39	145,56	-35,7	-24,52	93,25
1828	100,85	110,39	139,31	-38,46	-27,60	91,38
1829	85,79	111,2	129,95	-44,16	-33,98	85,79
1830	82,06	110,77	120,23	-38,17	-31,74	87,65
1831	82,35	111,64	113,60	-31,25	-27,50	74,6
1832	105,93	112,87	111,42	-5,49	-4,92	104,44
1833	94,74	111,8	110,37	-15,63	-14,16	89,52
1834	112,19	110,52	110,39	1,8	1,63	111,9
1835	151,81	110,22	111,2	40,61	36,52	164,12
1836	136,14	112,66	110,77	25,37	22,91	156,60
1837	143,60	114,24	111,64	31,96	28,62	126,82
1838	143,60	115,51	112,87	30,73	27,23	134,28
1839	104,44	114,10	111,8	-7,36	-6,58	104,44
1840	93,25	—	110,52	-17,27	-15,63	102,57
1841	96,98	—	110,22	-13,24	-12,01	89,52
1842	117,49	—	112,66	4,83	4,29	119,36
1843	102,57	—	114,24	-11,67	-10,21	102,57
1844	98,84	—	115,51	-16,67	-14,43	93,25
1845	87,65	—	114,10	-26,45	-23,18	78,33
1846	—	—	—	—	—	104,44
1847	—	—	—	—	—	154,38
1848	—	—	—	—	—	87,65
1849	—	—	—	—	—	119,36
1850	—	—	—	—	—	94,18
1851	—	—	—	—	—	94,77
1852	—	—	—	—	—	96,98
1853	—	—	—	—	—	90,07
1854	—	—	—	—	—	102,57
1855	—	—	—	—	—	128,12

any	preus nominals (a)	mitjana mòbil (c)	mitjana mòbil «rectificada» (b)	diferència (d)	% (e)	preus nominals
1856	—	—	—	—	—	144,22
1857	—	—	—	—	—	163,80
1858	—	—	—	—	—	115,46
1859	—	—	—	—	—	115,63
1860	—	—	—	—	—	139,55
1861	—	—	—	—	—	133,34
1862	—	—	—	—	—	131,16
1863	—	—	—	—	—	123,55
1864	—	—	—	—	—	134,42

NOTA: Les columnes (d) i (e) són el resultat dels càlculs següents:

● (d) = (a) — (c)

● (e) = $\frac{100 \times (d)}{(c)}$

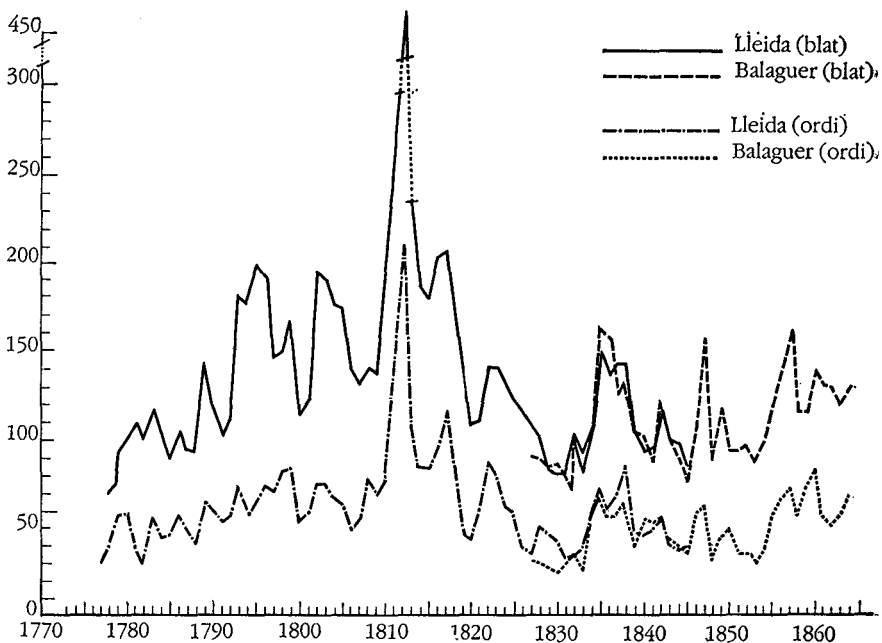
Preus del blat als mercats de Lleida i Barcelona
(base 1812 = 100)

any	Lleida	Barcelona	any	Lleida	Barcelona
1812	100	100	1829	18,87	28,52
1813	51,32	69,78	1830	18,05	27,06
1814	41,21	51,44	1831	18,11	34,36
1815	40,05	48,95	1832	23,30	38,54
1816	45,63	59,36	1833	20,83	31,64
1817	45,86	60,39	1834	24,67	39,56
1818	37,05	42,68	1835	33,39	38,54
1819	29,53	37,47	1836	29,94	37,47
1820	23,85	36,45	1837	31,58	43,74
1821	24,61	33,33	1838	31,58	42,68
1822	31,09	41,03	1839	22,97	46,86
1823	31,17	32,26	1840	20,51	31,64
1824	29,07	46,24	1841	21,33	34,36
1825	28,09	39,97	1842	25,84	33,73
1826	26,02	39,78	1843	22,56	30,17
1827	24,16	35,38	1844	21,74	33,33
1828	22,18	33,33	1845	19,27	29,15

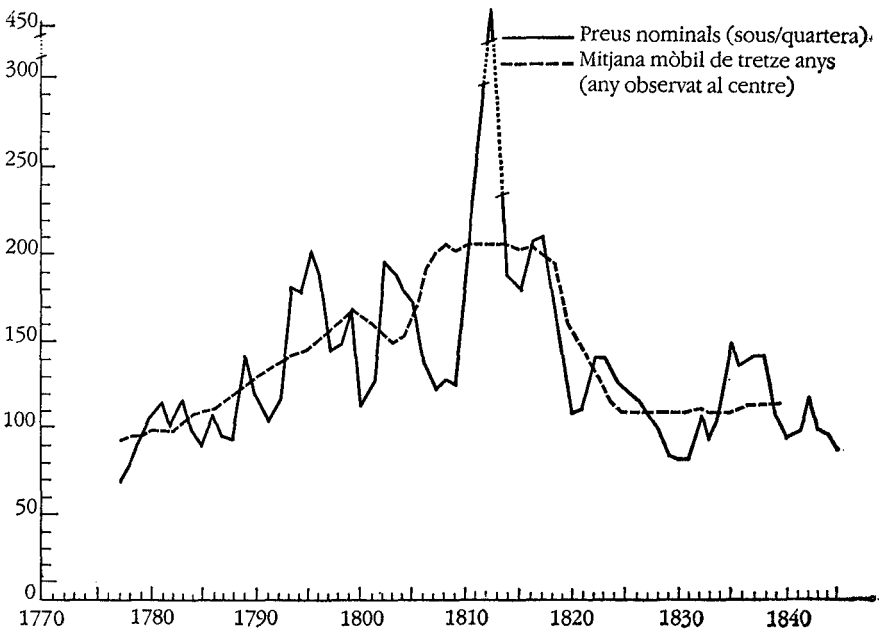
Preus de l'ordi als mercats de Lleida i Balaguer (sous/quartera)

<i>any</i>	<i>Lleida</i>	<i>Balaguer</i>	<i>any</i>	<i>Lleida</i>	<i>Balaguer</i>	<i>any</i>	<i>Lleida</i>	<i>Balaguer</i>
1800	53,16	—	1822	88,55	—	1844	39,16	41,03
1801	60,58	—	1823	81,31	—	1845	41,03	37,30
1802	76,83	—	1824	66,31	—	1846	—	63,41
1803	76,00	—	1825	62,73	—	1847	—	65,27
1804	68,20	—	1826	41,38	—	1848	—	33,57
1805	65,40	—	1827	36,33	33,57	1849	—	46,62
1806	49,00	—	1828	52,74	31,70	1850	—	52,22
1807	57,60	—	1829	47,96	27,97	1851	—	35,43
1808	78,40	—	1830	43,93	26,11	1852	—	37,30
1809	71,40	—	1831	33,04	29,84	1853	—	29,84
1810	78,80	—	1832	35,73	37,3	1854	—	39,16
1811	126,20	—	1833	38,94	29,84	1855	—	58,48
1812	212,08	—	1834	60,42	59,68	1856	—	68,07
1813	106,30	—	1835	77,21	74,6	1857	—	73,20
1814	83,92	—	1836	61,54	59,68	1858	—	59,68
1815	83,70	—	1837	69,00	59,68	1859	—	74,60
1816	95,26	—	1838	87,65	67,14	1860	—	87,33
1817	114,51	—	1839	48,49	44,76	1861	—	60,29
1818	89,81	—	1840	46,61	57,81	1862	—	53,15
1819	46,77	—	1841	48,49	52,22	1863	—	58,74
1820	42,67	—	1842	57,81	57,81	1864	—	72,10
1821	60,12	—	1843	42,89	44,76			

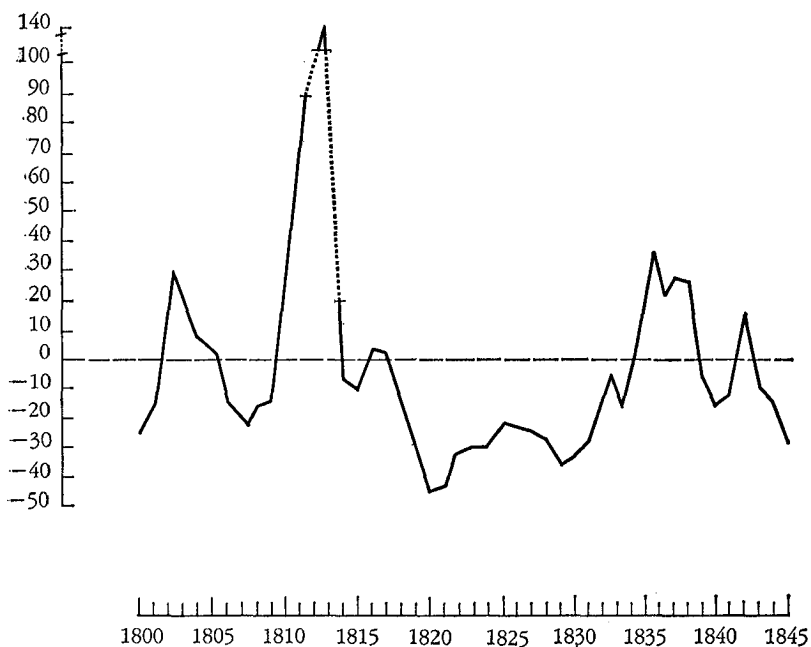
GRÀFIC 1 MOVIMENT GENERAL DELS PREUS DEL BLAT I DE L'ORDI A LLEIDA (1777-1845) I A BALAGUER (1827-1864) (Preus efectius en sous per quartera)

GRÀFIC 2 MOVIMENT GENERAL DELS PREUS EFECTIUS DEL BLAT (1777-1845)

GRÀFIC 3 MOVIMENT PERIÒDIC DELS PREUS DEL BLAT (1800-1845)
Diferències percentuals sobre la mitjana mòbil "rectificada"

GRÀFIC 4 MOVIMENT DELS PREUS DEL BLAT A LLEIDA I BARCELONA (1812-1845)
(base 1812=100)

